

3. Закон України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.349.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27.

*Харитонова Т. Є.,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри аграрного, земельно-
го та екологічного права Національного
університету «Одеська юридична ака-
демія»*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ НА ЗЕМЛЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

З кожним роком енергетичні проблеми в Україні лише загострюються, серйозно загрожуючи національній безпеці. Світовий досвід доводить, що стратегічний вихід із ситуації енергетичної залежності лежить у напрямі активного розвитку альтернативної енергетики, використання якої в деяких проявах, є інновацією для нашої країни. Так, за підрахунками, переробка біомаси з 10 млн га сільськогосподарських земель дає можливість повністю зняти проблему імпорту нафтопродуктів для України, а 80% бензину та дизпалива, які використовуються в нашій державі, можуть бути заміщені біопаливом. Це вказує на значний природний потенціал України в галузі альтернативної енергетики. Однак, незважаючи на гостру потребу України в оптимізації своєї енергетичної сфери, зокрема, у напрямі поширення використання альтернативних джерел енергії, що здатне суттєво зменшити її енергетичну залежність, виникає ряд проблем, які можуть стосуватися різних, іноді зовсім неочікуваних напрямків. Наприклад, використання об'єктів альтернативної енергетики на землях різних категорій, призводить до проблеми розташування необхідного обладнання або встанов-

лення спеціальних зон, що можуть не тільки суттєво обмежувати права землевласників та землекористувачів, але й іноді зовсім протирічити видам використання певної категорії земель.

Окремі правові питання альтернативної енергетики досліджувалися у працях багатьох вітчизняних науковців, серед яких слід назвати С.Д. Білоцького, Х.А. Григор'єву, О.Б. Кишко-Єрлі, С.А. Оболенську, А.В. Пастух, Е.Ю. Рибнікову, О.М. Савельєву, М.В. Чіпко та інших.

Найбільш «обмеженими» нормами законодавства у своєму використанні є землі сільськогосподарського призначення. Законодавець не тільки забороняє набувати їх певним суб'єктам, регулює їх відчуження встановленням мораторію, але й чітко прописує умови та підстави набуття прав на них та процедуру їх оформлення. Так, наприклад, на земельних ділянках для ведення городництва (ст. 36 ЗК) або на землях для сінокосіння та випасання худоби (ст. 34 ЗК) забороняється спорудження капітальних будівель і споруд та закладання багаторічних насаджень [1].

Згідно із Законом України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» до об'єктів енергетики відносяться в тому числі і споруди альтернативної енергетики [2]. Відповідно до Закону України «Про альтернативні джерела енергії» об'єктами альтернативної енергетики є енергогенеруюче та інше обладнання, що виробляє енергію за рахунок використання альтернативних джерел енергії, частка яких становить не менш як 50 відсотків від встановленої потужності всіх задіяних на об'єкті джерел енергії [3]. Вищезазначені закони закріплюють, що об'єкти передачі електричної енергії можна розміщувати на земельних ділянках усіх категорій земель без зміни їх цільового призначення.

Але ЗК знов вносить певні обмеження, встановлюючи, що для потреб, які не пов'язані з веденням сільськогосподарського виробництва, надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя гіршої якості, тому лінії електропередачі та інші комунікації проводяться головним чином вздовж шляхів, трас тощо, а споруди альтернативної енергетики мають будуватися з врахуванням цього положення.

Слід зазначити, що певну проблему для власників та користувачів земель сільськогосподарського призначення можуть скласти

не тільки безпосередньо об'єкти альтернативної енергетики, але й спеціальні зони об'єктів енергетики, які встановлюються для забезпечення надійної експлуатації та охорони енергогенерувальних об'єктів і об'єктів передавання електричної енергії. Їх основною метою є забезпечення безпеки населення та охорона навколишнього природного середовища. Відповідно до законодавства про альтернативні джерела енергії спеціальні зони об'єктів енергетики можуть встановлюватися на землях усіх категорій, причому такі земельні ділянки не обов'язково мають вилучатися (викупатися) у власників чи користувачів земельних ділянок, а можуть використовуватися з певними обмеженнями (наприклад, заборона на вирощування в таких зонах сільськогосподарських культур, що потребують ручного обробітку ґрунту та збирання урожаю тощо). Спеціальні зони об'єктів енергетики поділяються на: 1) санітарно-захисні зони атомних електростанцій; 2) зони спостереження атомних електростанцій; 3) охоронні зони об'єктів енергетики; 4) санітарно-захисні зони об'єктів енергетики; 5) охоронні зони магістральних теплових мереж [2].

Також певні труднощі виникають у разі, якщо об'єкти альтернативної енергетики мають бути розташовані на «мораторних» земельних ділянках. Колізія буде в тому, що законодавство про альтернативну енергетику допускає зміну цільового призначення земель, якщо вони необхідні для потреб енергетики. Але п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України категорично забороняє зміну цільового призначення (використання) земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства, виділених в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв), а також земельних часток (паїв). В такому випадку власнику чи користувачу таких земельних ділянок залишається можливість вимагати їх вилучення (викупу) для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а орендар має право вимагати в односторонньому порядку розірвання договору оренди, та відшкодування завданих ним збитків, якщо розташування об'єктів альтернативної енергетики або встановлення спеціальних зон об'єктів енергетики, призведуть до неможливості раціонального використання земельної ділянки за цільовим призначенням.

Вищезазначений п. 15 робить виключення для зміни цільового призначення (використання) земельних ділянок для здійснення діяльності інвесторами за угодами про розподіл продукції. Але якщо проаналізувати відповідне законодавство, то побачимо, що такі угоди стосуються інвестування пошуку, розвідки та видобування корисних копалин [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що питання альтернативної енергетики, не дивлячись на їх актуальність та намагання науковців, економістів, практиків охопити цю тему, залишаються не розкритими та містять багато проблем та колізій. Як результат, багато норм про альтернативну енергетику мають декларативний характер і відзначаються неефективністю реалізації. Тому є сенс подальших досліджень та аналізу проблемних моментів, що дозволить запропонувати та внести певні корективи у законодавство для подальшого стабільного та активного розвитку досліджуваних інновацій.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3-4, ст. 27.
2. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 № 2480-VI // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 1, ст. 1.
3. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 № 555-IV // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 24, ст. 155.
4. Про угоди про розподіл продукції: Закон України 14.09.1999 № 1039-XIV // Відомості Верховної Ради України, 1999, № 44, ст.391